

DE KETTER EN DE ZILVEREN TENOR

Jan van Spaendonck

De ketter
en
De zilveren tenor

Twee Brabantse vertellingen

Met een nawoord van Jan-Paul van Spaendonck

Voor Sonja, Jetty, Wout en Alphons

In memoriam

Inhoud

De ketter	9
De zilveren tenor	47
Nawoord	65
Illustraties	101
Verantwoording	108

DE KETTER

I

'Die van niks meer zeker is, die noem ik wijs!' - orakelt Theruske Grients. Wat kan dat kereltje toch overdrijven, maar gevoelen wij niet allen dat hij in zeker opzicht gelijk heeft? Wij waren er bijvoorbeeld zeker van, dat een afvallige slecht is, een kind des duivels, een Belialszoon (gelijk de pastoor zegt); maar nu wij een heuselijke ketter in ons midden hebben en wij gereed stonden om hem te stenigen in naam van het ware geloof, nu vallen ons de stenen een voor een uit handen. De catechismus kan mooie vragen stellen en nog antwoorden ook, wij echter nemen liever een dik potlood en krassen over het titelblad dit eerlijke commentaar: 'Haha!'

Die van niks meer zeker is, die noem ik wijs!

Ter zake nu, en laat ons spreken over Walter Ubens, de afvallige. Hij werd geboren anno Domini 1924. Zijn moeder stamde uit een deftige en van oudsher vermogende familie, terwijl zijn vader zich weliswaar vóór zijn huwelijk fabrikant noemde maar in werkelijkheid een te vunzig en verlopen koekfabriekje bezat om andere troeven uit te kunnen spelen dan die der armoe; en daar hij ook te lui was om te werken, maakte hij zich een kind bij Maria Luchtkes en trouwde hij zich rijk. De schoolwijsheid van geld dat niet gelukkig maakt werd nu toch bevestigd: nauwelijks lag het eerste kind, Walter, in de wieg, toen het ouderpaar het bemint elkander vergat. Ze begonnen met bedaarde scheldwoorden, gewone vloeken en kinderachtig gesar. Dat gaat echter gauw vervelen, en dan gaat men smijten met meer dan woorden, met het vaatwerk en met het

kostbare kristal en met het duurste porselein, zodat de geburen er zonde voor God van maken, het niet langer kunnen aanzien en er zich mee gaan bemoeien. Nog is het niet genoeg, maar wanneer de man zijn vrouw in het gezicht slaat en zij hem wild van drift in de lendenen trapt, dan springt de veldwachter ertussen, want dat gaat hem nu eens eventjes te ver, dat is geweldpleging, zegt hij gewichtig, en pas op of ik maak oer proces-verbaal. Noodgedwongen gingen zij zich beheersen, beperkten zij zich voortaan tot de gedachte, de gevoelde, de stille haat.

Zo was dus de stand van zaken, toen de twee andere kinderen, Gérarda en Thérèse, geboren werden. Geen onvertogen woord en ook geen enkel liefdeblijk. Zo is het gebleven tot het einde toe: toen Walter bijna zeventien was, in oktober '41, wankelde zijn zatte vader het water van de Dieze in, waaruit men hem pas de volgende dag opdregde. De uitvaartmis was zeer plechtig en maakte op ons allen diepe indruk. Helaas, de weduwe zat lachend en grinnikend en giechelend op haar plaats en zong de gezangen vrolijk met het koor mee. Men zag zich genoodzaakt haar naar buiten te geleiden, en een maand later naar het gekkenhuis. Daar heeft zij nog korte tijd geleefd en gelachen, en ten slotte heeft zij zich, gebogen over het bidprentje van haar man zaliger, doodgelachen. God hebbe haar ziel.

Walter, een vermogend jongeling dus, fabelachtig rijk, op wie ons het Amerikaanse woord *millionair* van toepassing schijnt, Walter bewoont thans een herenhuis aan de rand van ons dorp Engelen, tegenover het veer van Jan Somers. Het is een nieuw huis, dat hij daar pas geleden heeft laten bouwen. Op geen steenworp

afstand ligt het kerkhof. Onze doden hadden het er vroeger wat eenzaam; maar zij mogen nu niet klagen, want Walters geliefkoosde tijdverdrijf is het fluitspel: en de toontjes die hij ontlokt aan dat onaanzienlijk instrument zingen zo schoon, zo innig, zo zuiver over de verre omtrek, zo hemels... Zouden onze vaders de echte hemel nog wel verkieslijk achten boven het daar stil liggen luisteren in de schoot der aarde?

Aan de andere zijde van ons dorp bevindt zich het rijksveer, waar Vink u kosteloos moet overzetten. Vlak naast diens woning kan men nog de brokstukken van Walters ouderlijk huis zien, want weliswaar heeft het gemeentebestuur al sinds jaar en dag iemand belast met het opruimingswerk, maar dat is Peer Akkers, en dan weet ge het wel. De goede man heeft het immers zo druk gehad bij de nonnen en werkt nu aan het gebouw van de K.I., kunstmatige inseminatie, dat binnen een half jaar gereed dient te komen.

‘Ik werk mijn eigen kapot, en diejen Henk van mijn, diejen groten lummel, diejen lamlendigen niksnut, g. v. d., die loopt er de kantjes maar af, ik kan hem soms wel ik-weet-nie-wa doen!’

Maar al met al ergeren die puinhopen ons reeds twee jaar. Moeder aarde zal Peers taak wel overnemen en de hatelijke resten verzwelgen. Dan eerst zal het oude herenhuis geheel verdwenen zijn; en slechts als beeld in ons aller herinnering blijft het daarna nog een mensenleeftijd lang gans behouden, volledig intact.